

การพัฒนาความรู้และทักษะสำหรับแพทย์ในเวชปฏิบัติ (Continuing professional development)

เชิดศักดิ์ ไอรณรัตน์

ความรู้ทางการแพทย์นั้นมีการพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นการศึกษาของแพทย์นั้นไม่ได้จบลงเมื่อได้ปริญญาแพทยศาสตรบัณฑิต หรือเมื่อได้วุฒิบัตรผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง แพทย์ที่จบการศึกษาแล้วก็ยังคงต้องมีการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่จำเป็นในการดูแลรักษาผู้ป่วยให้ทันสมัยอยู่เสมอ อาจารย์แพทย์ทุกท่านนอกจากจะมีบทบาทในการสอนนักศึกษาแพทย์และแพทย์ประจำบ้านแล้ว ยังมีภารกิจในการสอนแพทย์ที่จบไปแล้วประกอบเวชปฏิบัติในโรงพยาบาลอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น แพทย์เวชปฏิบัติทั่วไป (general practitioners) หรือแพทย์เฉพาะทาง (specialists) ในบทความนี้ผมจะขอกล่าวถึงแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะสำหรับแพทย์ที่จบการศึกษาไปแล้ว หรือที่เรียกกันว่า continuing professional development

การจัดกิจกรรม continuing professional development ให้มีประสิทธิภาพนั้น อาจารย์ต้องคำนึงถึงปัจจัยหลัก 4 ประการได้แก่

1. ทำความรู้จักกับผู้เข้ารับการอบรม

การจัดอบรม continuing professional development นั้นแตกต่างจากการสอนนักศึกษาหรือแพทย์ประจำบ้านในโรงเรียนแพทย์ซึ่งอาจารย์มักรู้จักผู้เรียนดี รู้ว่าผู้เรียนมีความรู้และทักษะอยู่ในระดับใด มีเป้าหมายในการเรียนอย่างไร การอบรม continuing professional development นั้นจะมีผู้เข้ารับการอบรมมาจากหลายแหล่ง ซึ่งอาจมีเป้าหมายแตกต่างกัน ในบางครั้งผู้เข้ารับการอบรมไม่ได้มีแต่แพทย์เท่านั้น แต่มีบุคลากรอื่นๆทางสาธารณสุขมาร่วมฟังด้วย ก่อนที่จะจัดอบรม อาจารย์จึงควรตรวจสอบก่อนว่าจะบรรยายให้ผู้ฟังกลุ่มใด จำนวนเท่าไร

2. ทำความเข้าใจกับเรื่องที่จะอบรม

อาจารย์ย่อมมีความเข้าใจเนื้อหาของเรื่องที่จะบรรยายให้ผู้เข้ารับการอบรมฟังอย่างดีจึงได้รับเชิญให้บรรยายในเรื่องดังกล่าว แต่การจะจัดกิจกรรม continuing professional development ให้มีประสิทธิภาพนั้นอาจารย์ต้องเข้าใจถึงความสำคัญของเรื่องที่อาจารย์จะบรรยายต่อผู้เข้ารับการอบรม เหตุใดเนื้อหาที่อาจารย์ได้รับเชิญให้บรรยายดังกล่าวจึงเป็นที่สนใจของผู้เข้ารับการอบรมจนเขาอมสละเวลาทำงานมาฟังอาจารย์บรรยาย การทำความเข้าใจถึงความสำคัญของเนื้อหาต่อเวชปฏิบัติของผู้เข้ารับการอบรมนี้ทำได้ใน 2 ลักษณะคือ 1. การสอบถามจากผู้เข้ารับการอบรมโดยตรง โดยอาจารย์อาจทำแบบสอบถามประเมินความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมก่อนหน้าการบรรยาย หรือ อาจารย์อาจใช้เวลาตอนต้นของการบรรยายสักเล็กน้อยเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมแสดงความเห็นว่าเรื่องที่อาจารย์กำลังจะบรรยายนี้มีความสำคัญต่อเวชปฏิบัติของเขาอย่างไร และสิ่งใดที่เขาสนใจจะเรียนรู้เป็นพิเศษ หรือ 2. การค้นคว้าหาข้อมูลจากแหล่งต่างๆว่าเวชปฏิบัติในด้านใดเป็นปัญหาสำคัญ หรือกำลังอยู่ในช่วงที่ต้องการการปรับปรุง เช่น ผลการวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารทางการแพทย์ รายงานผลการรักษาโรคของโรงพยาบาล รายงานของกระทรวงสาธารณสุข เป็นต้น

3. ทำความคุ้นเคยกับรูปแบบการอบรม

การจัดอบรม continuing professional development ให้ได้ผลดีนั้น อาจารย์ไม่ควรยึดติดว่ารูปแบบการอบรมต้องเป็นการบรรยาย lecture ในแบบ one-way communication ที่นำเสนอเนื้อหาให้มากที่สุดในเวลาอันจำกัด ข้อเสนอแนะโดยทั่วไปคือให้คิดว่าการจัดกิจกรรม continuing professional development นี้เป็นการแทรกแซง (intervention) เพื่อให้ผู้เข้า

รับการอบรมเปลี่ยนพฤติกรรม หรือ แนวทางการดูแลรักษาผู้ป่วยในเวชปฏิบัติ การจัดการอบรมที่ประสบผลสำเร็จไม่ใช่การที่ได้นำเสนอเนื้อหาปริมาณมากที่สุด แต่เป็นการอบรมที่ทำให้ผู้เข้ารับการอบรมปรับปรุงการดูแลผู้ป่วยในเวชปฏิบัติของเขาได้มากที่สุด จากงานวิจัยพบว่าปัจจัยที่มีความสำคัญสูงสุดในการปรับเปลี่ยนเวชปฏิบัติของผู้เข้ารับการอบรม มี 2 ปัจจัยคือ 1.) การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้ารับการอบรม และ 2.) การจัดให้เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับเวชปฏิบัติของผู้เข้าอบรม

(3.1) การเพิ่มปฏิสัมพันธ์กับผู้เข้ารับการอบรม

- ให้ผู้เข้ารับการอบรมอภิปรายถึงผู้ป่วยที่ตนเคยได้ดูแลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่บรรยาย
- ใช้ handout ที่มีช่องว่างให้ผู้เข้าอบรมเติมคำ หรือข้อความลงไปให้ได้ใจความสมบูรณ์ หรือมีคำถามให้ผู้เข้าอบรมตอบ ทำให้ผู้อบรมได้บทวนสิ่งที่ได้เรียนรู้ในขณะที่ทำการเติมคำ หรือตอบคำถาม ใน handout
- อาจารย์คอยซักถามคำถามให้ผู้อบรมตอบในระหว่างบรรยาย อาจใช้การเรียกตอบเป็นรายบุคคล หรือจะใช้เครื่องมือ voter ที่ให้ผู้อบรมกดเลือกคำตอบแบบปรนัยก็ได้
- อาจารย์เปิดโอกาสให้ผู้เข้าอบรมได้ปรึกษาหารือกัน หรือทำงานกลุ่มร่วมกัน ซึ่งจะเกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิดเห็น และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันในบรรดาผู้อบรม

(3.2) การจัดให้เนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กับเวชปฏิบัติของผู้เข้าอบรม

- การนำกรณีศึกษา หรือตัวอย่างผู้ป่วยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่บรรยายมาแสดง และอภิปรายในการจัดอบรม ย่อมทำให้ผู้เข้าอบรมมองเห็นได้ชัดเจนขึ้นว่าเรื่องที่ได้อ่านจะนำไปใช้ในการดูแลผู้ป่วยของตนในเวชปฏิบัติอย่างไรบ้าง

4. ทำการวางแผนประเมินผลการอบรม

การประเมินผลการอบรมที่ถูกต้องย่อมนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงคุณภาพของการจัดอบรมในอนาคต อาจารย์ต้องทำการประเมินผลการอบรม จากหลายด้านจึงจะสามารถบอกถึงสัมฤทธิ์ผลของการอบรมได้ครบถ้วน อันได้แก่

(4.1) ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรม

(4.2) ความสามารถของผู้เข้าอบรม (competence)

- ความรู้ ทดสอบด้วยข้อสอบ multiple-choice examinations, true-false questions
- ทักษะ ทดสอบด้วยการสอบ objective structured clinical skills examination หรือ การใช้ simulators
- เจตคติ ทดสอบด้วยการใช้คะแนนด้วย rating scale โดยผู้บังคับบัญชา หรือเพื่อนร่วมงาน

(4.3) ผลการรักษาผู้ป่วย โดยการตรวจสอบเพิ่มผู้ป่วยใน และผู้ป่วยนอก ว่าผู้เข้าอบรมมีการเปลี่ยนพฤติกรรมการรักษา หรือแนวทางการดูแลผู้ป่วยไปในแนวทางที่ต้องการหรือไม่ และส่งผลให้ผลการรักษาผู้ป่วยดีขึ้นมากน้อยเพียงใด

หากอาจารย์พิจารณาปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้และปรับเปลี่ยนวิธีการจัดอบรม continuing professional development ตามความเหมาะสมก็จะสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของกิจกรรม continuing professional development ได้